

DE RIVIERKREEFT *AUSTROPOTAMOBIOUS TORRENTIUM* IN NEDERLAND
GEVANGEN IN 1956 (CRUSTACEA: DECAPODA: ASTACIDAE)

Charles Fransen & Lipke Holthuis

In 1956 werd een zoetwaterkreeft gevangen in de Haarlemmermeerpolder. Opmerkelijk, want uit de wijde omtrek waren geen kreeften bekend. Het dier werd opgenomen in de collectie van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden en ondergebracht bij de enige soort die toen uit Nederland bekend was, *Astacus astacus*, de gewone rivierkreeft. Bijna 50 jaar later werd het dier opnieuw bekeken en het blijkt *Austropotamobius torrentium* te betreffen. Deze soort heeft zijn belangrijkste verspreiding in bergbekken in de Alpen. Het betreft dan ook zeer waarschijnlijk een uitgezet of ontsnapt dier.

INLEIDING

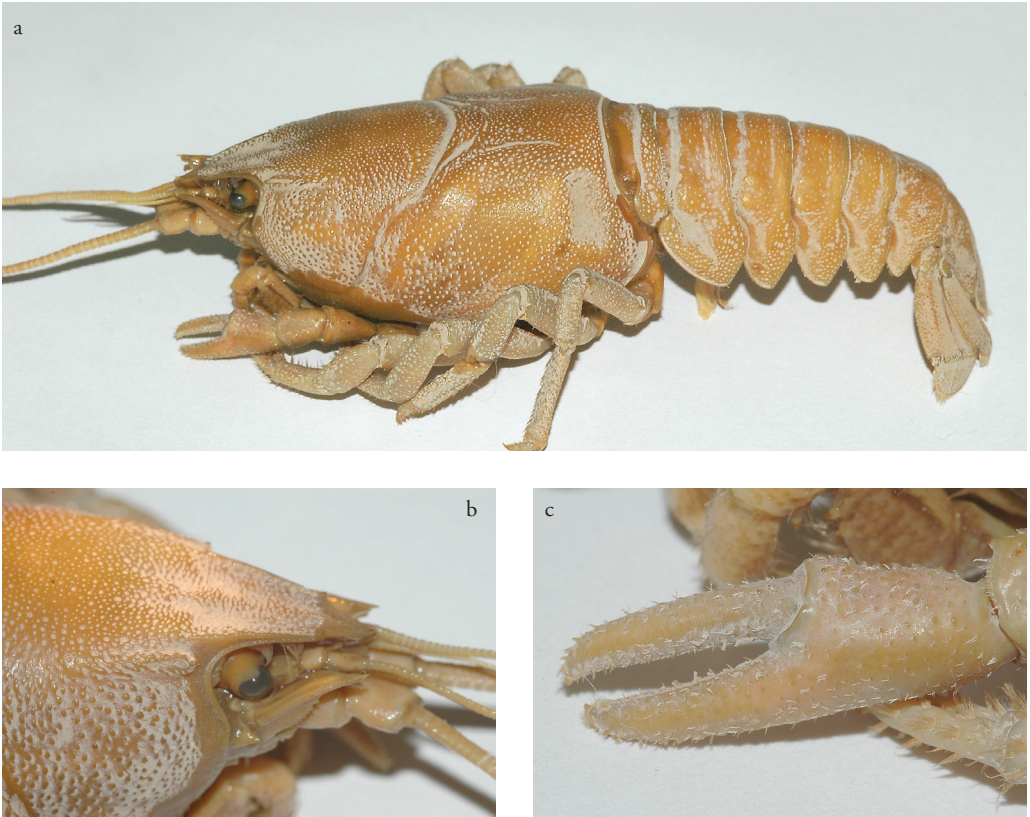
In november 1956 ontving het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie (nu: Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis) te Leiden een exemplaar van een zoetwaterkreeft. Het dier was op 10 november van dat jaar gevangen door de heer N. van Egmond in een visfuik in de ringvaart van de Haarlemmermeerpolder, ca. 2 à 3 km van het dorp Halfweg, Noord-Holland. Het dier is een volwassen mannetje met een rugschild-lengte van 52 mm en een totale lengte (van de punt van het rostrum tot het einde van het telson) van 106 mm (fig. 1). Het lichaam is goed ontwikkeld, doch mist de rechter eerste (grote) schaarpoet. De linker grote schaarpoet is ook zichtbaar eens verloren gegaan, doch is geregenereerd en te zien als een klein doch volledig schaarpoetje, dat slechts 40 mm lang is; de schaar ervan meet 16 mm (fig. 1c).

DETERMINATIE

Het dier werd door de tweede auteur oorspronkelijk gedetermineerd als de gewone rivierkreeft *Astacus astacus* (Linnaeus, 1758), de enige zoetwaterkreeftensoort die uit de Nederlandse wateren bekend was. Het exemplaar staat dan ook nog als zodanig vermeld in het door Geelen (1978) gepubliceerde overzicht van de Nederlandse zoetwaterkreeften. De vindplaats

was ongebruikelijk voor *A. astacus* en lag ca. 60 km buiten het toen bekende Nederlandse areaal van die soort. De gewone rivierkreeft was in Nederland bekend van de provincies Limburg, Noord-Brabant en Gelderland, doch in het geheel niet van Noord-Holland. Ook later is *A. astacus* niet meer buiten de gemelde provincies aangetroffen.

Onlangs werd het dier weer onderzocht door Bram Koese en nu blijkt dat de soort in werkelijkheid behoort tot *Austropotamobius torrentium* (Schrank, 1803). Dit maakt het mysterie nog groter. Het bekende woongebied van *A. torrentium*, omvat namelijk de Balkan, van Bulgarije en Griekenland noordwestwaarts, Oostenrijk, Zwitserland, Zuid-Duitsland en het uiterste noordoosten van Frankrijk. Een recent verspreidingskaartje van de soort werd gepubliceerd door Machino & Füreder (2005), hun figuur is hier overgenomen, aangevuld met de Nederlandse vindplaats (fig. 2). De soort is vooral te vinden in snelstromende beekjes en riviertjes met een steenachtige bodem, dus in een habitat die volkomen verschillend is van die waarin het Nederlandse exemplaar aangetroffen werd. Het lijkt wel duidelijk dat het dier niet op natuurlijke wijze in de ringvaart terecht is gekomen.

Figuur 1. *Austropotamobius torrentium*, mannetje verzameld bij Halfweg in de Haarlemmermeer, a. habitus, b. kop en thorax, c. geregenereerde linker eerste schaarpoet.
 Figure 1. *Austropotamobius torrentium*, male collected near Halfweg in the Haarlemmermeer, a. habitus, b. head and thorax, c. regenerated left first cheliped.

UITERLIJK

Volgens Bott (1950) meten volwassen mannetjes zelden meer dan 80 mm totale lengte. Carl (1920) geeft als maximumgrootte bij Zwitserse mannetjes ongeveer 115 mm aan; wijfjes blijven kleiner. Ons dier is met 106 mm dus wel zeer groot.

De soorten van het geslacht *Austropotamobius* zijn van die van *Astacus* te onderscheiden doordat zich op het rugschild achter de ogen een enkele korte overlangse richel bevindt, die vooraan in een spitse punt eindigt. Bij de soorten van het genus *Astacus* zijn daar twee van dergelijke richels te zien die in elkaars verlengde liggen. De enige andere Europese soort van *Austropotamobius*,

A. pallipes (Lereboullet, 1858) onderscheidt zich van *A. torrentium* door het bezit van doortjes achter de cervicale groeve (de diepe, dwarse, naar voren gerichte, concave groeve van het rugschild). Dergelijke doortjes ontbreken geheel bij *A. torrentium*. Ook het rostrum is naar verhouding korter bij *A. torrentium* dan bij *A. pallipes*. *Austropotamobius pallipes* is bekend van Groot-Brittannië, Frankrijk, het Iberisch schiereiland, Zwitserland en Italië.

Figuur 2. Verspreiding van *Austropotamobius torrentium* in Europa (naar Machino & Féreder 2005). Het sterretje markeert de vindplaats in Nederland.

Figure 2. European distribution of *Austropotamobius torrentium* (after Machino & Féreder 2005). The asterisk indicates the Dutch locality.

CONCLUSIE

Wij kunnen haast wel als zeker aannemen dat het exemplaar van *Austropotamobius* door menselijk toedoen bij Halfweg terecht is gekomen en zeker niet als een echte Nederlandse soort beschouwd kan worden. Voor zover wij weten werd de soort niet in aquariumwinkels verkocht. Anders zou men kunnen denken aan een ontsnapt of uitgezet aquariumdier.

LITERATUUR

- Bott, R. 1950. Die Flusskrebse Europas (Decapoda, Astacidae). – Abhandlungen der Senckenbergischen naturforschenden Gesellschaft 483: 1-36.
- Carl, J. 1920. Décapodes (Ecrevisses). – Catalogue des Invertébrés de la Suisse 12: 1-35.
- Geelen, J.F.M. 1978. The distribution of the crayfishes *Orconectes limosus* (Rafinesque) and *Astacus astacus* (L.) (Crustacea, Decapoda) in the Netherlands. Bijdragen tot de faunistiek van Nederland. v. – Zoologische Bijdragen Rijksmuseum van Natuurlijke Historie 23: 1-19.
- Machino, Y. & L. Féreder 2005. How to find a stone crayfish, *Austropotamobius torrentium* (Schrank, 1803): a biogeographic study in Europe. – Bulletin Français de la pêche et de la pisciculture 78: 376-377.

SUMMARY

The freshwater crayfish *Austropotamobius torrentium* collected in the Netherlands in 1956 (Crustacea: Decapoda: Astacidae)

On 10 November 1956 a freshwater crayfish was collected in a fish trap in the canal that surrounds the polder Haarlemmermeer between Haarlem and Amsterdam about 2 to 3 km from the village Halfweg. The specimen is a fully grown male of 106 mm in total length; the left first cheliped is missing and the right first cheliped evidently has been lost previously, as a small regenerated cheliped (total length of cheliped 40 mm, length of chela 16 mm) is present.

At that time *Astacus astacus* was the only freshwater crayfish in the Netherlands and the specimen was (incorrectly) identified as that species. As such it was also reported in Geelen's (1978) discussion of the then known occurrence of freshwater crayfish in the Netherlands. The locality of the specimen was far outside the known Dutch region of occurrence of *A. astacus*. A recent re-examination of the specimen showed it not to be *Astacus astacus*, but *Austropotamobius torrentium*, which made the mystery of its locality only greater. *Austropotamobius* species have never been found in or near the Netherlands. Moreover, the habitat in which our specimen was found is so completely different from that in which that species usually lives, that its occurrence near Halfweg can only be artificial. How the specimen arrived there will always remain a puzzle. As the species is not a common aquarium animal, the aquarium trade is not likely to be the culprit.

C.H.J.M. Fransen
Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis
Postbus 9517
2300 RA Leiden
Fransen@naturalis.nl

L.B. Holthuis
Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis
Postbus 9517
2300 RA Leiden